

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Beşinci birleşim

23 . XI . 1945 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	26	kan 7 Eylül 1945 tarihli kararnamenin uy-	
2. — Havale edilen kâğıtlar	26	gulanması üzerine müstahsil bölgede baş-	
3. — Sorular ve cevaplar	26	gösteren sıkıntı hakkında Ekonomi Bakan-	
1. — Manisa Milletvekili Hikmet Ba-		lığından sorusu ve Ekonomi Bakanı Fuat	
yırun, 1945 yılı mahsulü pamuklar için çı-		Sirmen'in sözlü cevabı	26:38

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Büyük Millet Meclisi ve bağlanırları ile Millî saraylar ve köşklerdeki eşya hakkında Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu raporu okundu. Cuma günü toplanılmak üzere Birleşime son ve-

rildi.

Başkanvekili

Kâtip

Kâtip

Sivas

Kocaeli

Tunceli

Ş. Günaltay

S. Pek Necmeddin Sahir Sılan

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Raporlar

1. — Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1940 yılı uygunluk bildirimini sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresiyle Beden Terbiyesi

Genel Müdürlüğü 1940 yılı Kesinhesabı hakkında kanun tasarısı ve Sayıştay Komisyonu raporu (3/263, 1/450) (Gündeme)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — T. F. Sılay

KÂTIPLER : Necmeddin Sahir Sılan (Tunceli), Dr. M. Berker (İçel).

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

3. — SORULAR VE CEVAPLAR

1. — *Manisa Milletvekili Hikmet Bayur'un, 1945 yılı mahsulü pamuklar için çıkan 7 Eylül 1945 tarihli kararnamenin uygulanması üzerine müstahsil bölgede başgösteren sıkıntı hakkında Ekonomi Bakanlığndan sorusu ve Ekonomi Bakanı Fuat Sirmen'in sözlü cevabı*

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

9 . XI . 1945

1945 mahsulü pamuklar hakkında çıkan 7 Eylül 1945 tarihli Kararnamenin uygulanması müstahsil bölgede birçok sıkıntı doğurmuş ve bu iş hâlâ düzenlenememiştir.

Bu işin neden böyle olduğunu Ekonomi Bakanından sorar ve kendisinden sözlü cevap dileriz.

Manisa Milletvekili

Hikmet Bayur

EKONOMİ BAKANI F. SİRMEN (Rize) — Efendim, önergede herhangi bir izahat yoktur. Verdikleri önergeyi tavzih etsinler, ona göre cevap vereyim.

H. BAYUR (Manisa) — Bence evvelâ kendilerinin cevap vermeleri lâzımdır.

BAŞKAN — Kendilerinin evvel cevap vermeli Tüzük icabıdır amma « önerge muhtasardır, tavzih etsinler de cevap vereyim » diyorlar.

EKONOMİ BAKANI F. SİRMEN — Tavzih istiyorum.

H. BAYUR (Manisa) — Ondan sonra ben tekrar cevap verebilecek miyim? Yani şimdi benim müddetsiz konuşma hakkım var mıdır, yok mudur?

BAŞKAN — Şimdi önergeyi tavzih ederseniz, Vekil Bey cevap verdikten sonra 15 dakika konuşabilirsiniz.

H. BAYUR (Manisa) — O halde şimdi hazırladığım şeyi okurum :

7 Eylül 1945 tarihinde çıkan kararname ile pamuklara el koyma işi yanlış ve eksik tedbirlerin bir işin şumul ve icaplarını baştan kavrayamamam, önceden iyice düşünmemenin ve gereken kimselerle danışmamak yüzünden bir düziye karar değiştirmek zaruretlerinin bir örneğidir.

7 Eylül kararnameyi çıkmadan önce ilgili bölgelerin valileri Ticaret ve Ziraat Odaları ve saire ile danışılmamıştır. Bu yapılsaydı belki bir çok aksaklık önlenirdi.

Halkevlerinde ve daha bir çok yerlerde, bir kerre de Sümerbankın bu işe memur ettiği zatın huzuri ile yapılmış olan toplantılar sayesinde edindiğim bilgilere göre işi anlatacağım:

7 Eylül kararnamesinin ruhu (Ege bölgesinden bahsediyor) bütün 1945 pamuk mahsulünün yalnız Sümerbankça satın alınması ve İzmir'de Turyağ Fabrikasında kurulmuş savcın makinelerinde veya Nazilli fabrikasında çırçırılması, yani çekirdeğinden ayrılmasıdır. Böylelikle bu cins makineler bu işi % 7 kadar fazla verimle yaptıkları için pamuktan kazanılması ve çekirdeklerinin yağ çıkarmak işinde kullanılması düşünülmüştür.

Ortaya çıkan durumu üç yönden: 1 Fabrikalar; 2 Müstahsil; 3 Genel bakımdan inceleyeceğim:

Fabrikalardan alalım: Bir çok küçük kentimizde dağınık olarak bulunan çırçır fabrikaları mevsimlik işleme hazırlıklarını yapmış usta ve işçilerle anlaşmış olup tam işe başlayacakları sırada hiç pamuk işleyemeyeceklerini öğrenmişlerdir; işçiler de işsiz kalacaklarını o sırada öğrenmişlerdir.

Bari fabrikacı ve işçiler bunu daha önceden bilip birinciler ona göre boş yere masraf etmeselerdi ve ikinciler de hayatlarını ona göre düzenleselerdi.

18 Eylülde fabrikacılara % 2 komisyonla Sümerbank hesabına pamuk toplayıcılığı yapmak hakkı verilir, yani bunlara fabrikatörlük yerine komisyoneculuk yaptırılır. Bunların bir kısmı bu işe girişmek istemez veya girişemez ve pamuk işlemek ister. İzmir ve Nazilli Fabrikalarının bütün pamukları vaktinde işleyemeyeceği anlaşıldığından ve çırçırlandı baskıya girmemiş, yani prese edilmemiş pamuğun pek kocaman haciminde olması dolayısıyla taşınması çok güçlükler doğurduğundan fabrikatörlerin bu dilekleri kısmen kabul edilmiş ve bunlara Sümerbank hesabına satın alınmış oldukları pamuğun bir kısmını - geçen yıl işlemiş oldukları pamuğun 1/3 ünü geçmemek şartıyla - işlemek hakkı verilir. Fabrikacıların bir kısmı yeter sermayeleri olmadıkları için veya bu işe girişmek istemediklerinden esasen pamuk toplayıcılığı yapmamışlardı; bir

kısmı da bir taksim üç nispetinden çalışmanın masraf ve emeği koruyamayacağı veya teşkilatlarını dağıtmış oldukları için bu işe girişmezler; dolayısıyla bu yeni müsaadeden ancak bir kısım fabrikalar istifade eder.

Şimdi müstahsillere geçiyorum:

7 Eylül kararnamesinin 18 Eylül tarihine kadar geçen 11 günde pamuk üzerinde alış veriş olmaz. Köylü pamuğunu satamaz ve onu kentlere getirmiş olanlar şuraya buraya bırakmak zorunda kalırlar.

18 Eylül'den itibaren Sümerbanktan vesika almış olan toplayıcılar pamuk almaya başlarlar. Ancak bilindiği gibi çekirdeğinden ayrılıp baskı ile sıkıştırılmamış olan pamuk 3 - 4 misli yer tutar; bu yıl bu baskılama yani prese etme işi istihsal bölgesinin fabrikalarında yapılmayıp pamuklar kocaman çuvallar içinde vagonlara yüklendiği için 3 - 4 misli fazla vagona ihtiyaç hasıl olur; bundan başka bu biçimde büyük hacimde pamuk çabuk ve kolay tutuştuğundan trenlerde bununla yüklü vagonlar lokomotiften uzak olsun diye ancak 15 nci vagonundan itibaren takılabilmektedir.

Bütün bu sebepler dolayısıyla istihsal bölgesindeki ambar ve depolar çabucak dolar ve tıkanır.

Sümerbank ta kendi adına satın alınan pamukların bedelini o sırada ödemez ve toplayıcıların sermayesi tükenir.

Bu iki sebep altında pamuk satınalma işi yeniden durur. pamuğun kentlere getiren köylü onu daha ucuz fiyatla şuna buna satmaya koyulur. Çünkü köyü uzakta ise pamuğunu geri götürmek bir daha getirmek ve yine böyle bir satınalmama tehlikesiyle karşılaşmaktansa onu beş on kuruş ucuza satmayı daha az zararlı bulmaktadır.

8 ekimden itibaren, yani kararnamenin çıkmasından bir ay sonra, Sümerbank, depolarda birikmiş pamuklara karşılık para ödemeye başlar ve toplayıcılar yeniden müstahsilden pamuk almaya koyulurlar.

Kasım ayı başlarında bu satınalma işi yeniden bir müddet durdurulur.

7 Kasımda Salihli'den aldığım şu tel bunu gösterir:

H. Bayur Manisa Milletvekili Ankara

«Sümerbank ekiplerinin mübayaayı kesme-

siyle pamuklarımız sokaklarda kaldı, giftçi istirap içinde. Bize şikâyet edecek merci göstermemizi yalvarırız.»

Satılmanın her durması köylünün pamuğunu daha ucuza satması demek olduğundan her türlü kuşkuyu uyandırması gereken yakışsız bir olaydır. Yanlış ve eksik tedbirlerin müstahsil kütlesini zarara sokan ve bazılarını kazanç sağlıyan türüsüne karşı bilhassa hassas olmak gerektir.

Bundan başka «Pamuk müstahsillerinin nazarı dikkatine» diye Sümerbank'ça bastırılmış olan bir ilânda: «bazı pamuk toplayıcılarının yine pamuklarımızı şu veya bu isimlerle fiyat tenzilâtına tâbi tutarak satın almakta olduklarını bize kadar gelen haberlerden öğreniyoruz.» Denildikten sonra pamukların cinsine ve bazı evsafına göre fiyatları gösterilmektedir.

Fakat bu evsaf o bölgede hiç alışılmış olmayan bir usule ve pamuk ancak fabrikada makina altına girince belli olan «randıman» yani «verim» usulüne göre tertiplenmiştir.

Dolayısıyla en dürüst toplayıcılar için bile yapılacak iş her cins pamuğu köylüden en aşağı randımanda imiş gibi almaktan ibaret olur.

Toplayıcıların çok namuslu olanlarına, vicdanlarını rahat ettirmek için yapılacak tek şey, eğer hangi pamuğu kimden almış olduğunu bilebilirse o müstahsile ayrıca bir miktar para verir.

Bunu yapmak istemiyen veya pamukların karışmış olması yüzünden yapamayanlar için randıman farkı yüzünden edindikleri fazla kâr alıkoymak gayet tabiidir.

Dolayısıyla bu yüzden de köylü esaslı surette zarara sokulmuştur, çünkü yüksek ve düşük randımanlı pamuklar arasında cinsine göre kilo başına 2 - 3 kuruş fark vardır ve onbinlerce tona varan bir mahsul mevzuubahistir.

Esasen Sümerbankın bu ilânı o kadar az dağıtılmıştır ki, köylünün eline geçmesine imkân olmamıştır. Biz Manisa Milletvekilleri Ekim ayının ikinci haftasında yani 7 Eylül kararnamesinden bir aydan fazla vakit geçmiş olduğu bir sırada Soma'da idik. Orada Halkevinde yapılan toplantıda bu ilândan kimesenin haberi yoktu. Nihayet biri : «filânce toplayıcı da böyle bir kâğıt bulunduğunu duydum » dedi ve o adama haber yollanarak kâğıt getirtildi.

Bütün bu tafsilâttan sonra Sümerbankın yuvarında sözü geçen ilânındaki şu yazı köylü ile

bir alaya benziyor veyahut yazanlar köy ve köylü nedir bilmiyorlar. Cümle şudur :

« Sizden bundan daha aşağı fiyatla pamuk almak istenildiği ve alıcı bulamadığımız takdirde bize vâkı olacak müracaatlarınızı her zaman kabule âmadeyiz ».

Zavallı köylü ilce ve bucak merkezlerine ve küçük kentlere getirdiği pamuğu satamazsa ve zaten orada hesap edilmesi imkânı olmayan randıman usulü ile kendisine verilen parayı beğenmezse hangi Sümerbanka müracaat edecek ve onun hükmünü alıcıya kadar pamuğunu nerede tutacak?

Esasen az önce okuduğum Salihli telgrafı bu ilânın ne kadar tatbik edilmeyen bir şey olduğunu da gösterir.

Hep müstahsılı, hep köylüyü koruduğumuzu söyleriz. Birçok işte olduğu gibi bu işte de zarara soktuğumuz hep köylü ve müstahsıldır. kazandırdıklarımız ise bilmedik kimselerdir.

Bu işi genel bakımdan ele alırsak görürüz ki, pamukçuluğumuza bu yıl ağır bir darbe indirilmiştir.

Sümerbank tek alıcı yapılmış, o da birkaç kere alımı durdurmuş ve dolayısıyla bu ana kadar herkese aranılan bir mahsul olan pamuğu satabilmek için köylü adeta ricaı mevkiine düşürülmüştür.

Birçok köylü gelecek yıl pamuk ekmekten kaçınacaktır. Bunun daha başka sebepleri de vardır.

Her ne tedbir alınmış olursa olsun çekirdekler karışmış ve köylü çekirdek üzerinden tereddüde düşmüştür. Eskiden herkes yakınındaki Çırçır fabrikasına gidip çekirdeklerini tohumluk olarak ayıracağı pamuklarını orada çırçırlatır ve tohumluk çekirdekleri alıp götürürdü. Bu yıl tabii böyle olmamıştır. Ne bazı yersel fabrikalara bir taksim üç nispetinde geç olarak verilmiş ve bir kısmınca kabul edilmemiş olan çırçırılama hakkı, ne de Kooperatifler Birliğine verilmiş olan tohum ayırma görevi köylüyü tatmin etmemiştir, Çünkü :

Yerin kuru ve sulak oluşuna göre tohumun değiştiği bölgeler vardır. Ancak bu tohumları biri birinden ayırdetmek imkânsırdır. Behemehal müstahsılın kuru yerde toplamış olduğu pamuğunu gözü önünde çırçırlatıp çekirdeğini almaması gerekir ki, onun kuru yere mahsus tohum ol-

duğunu bilsin. Bu yıl ise müstahsil bunu yapamadı.

Bu gibi kuru ve sulak farkı olmayan meselâ akala cinsi tohumlar içinde zararlı bir durum hâsıl olduğu geçen yıllarda müstahsil « ilk el » denilen ilk veren pamukları arasında beş gözlü en iri kozaları seçer, onları en yakın fabrikada çırçırlatıp çekirdeğini alır ve böylelikle mahsulünü yıl beyıl iyileştirir, yani istifa ederdi. Bu yıl bunu tabiatıyla yapamamıştır.

7 Eylül kararnamesi bazı bölgeleri başka bakımdan da zarara sokmuştur. Ötedenberi hayvanlarını pamuk çekirdeğiyle besleyen yerler vardır. Son derece kurak giden bu yıl bir de pamuk çekirdekleri ellerinden gittiğinden bu bölgeler (Kırkağaç -- Soma bölgesi gibi) çok sıkıntıya düşmüşlerdir. Kendilerine küsbe ve başkaca yem vâdedilmiştir, ancak bunun ne kadar düzenle yapılacağı şüphelidir.

Bize bütün bu aksaklık ve anlayışsızlıklar dolayısıyla 7 Eylül kararnamesi, savcın makinalarının kullanılması yüzünden ödenecek yüzde yedi kâr bakımından dahi ele alınsa gerçek bir kazanç sağlamamıştır, çünkü köylünün alıcı bulamıyan pamuğunu şuraya buraya bırakması bunun bazan islanıp değerinden kaybetmesi, beklemeler yüzünden kızsıma zararları ve saire bu yüzde yedi kâr hiçe indirdikten başka bunu belki de zarara çevirmiştir.

Bu yıl demiryollarımız 3 - 4 misli yer tutan baskıya girmemiş pamuklar taşımak zorunda kaldıklarından her halde başka malları daha az taşımışlar ve ekonomik sıkıntı bu yüzden az çok artmıştır.

Çekirdeklerden yağ çıkarmak için pamuklara el koymuş olma yönüne gelince bu iş yersel fabrikalarda da emniyet altına alınabilirdi ve bunun için bu kadar karışık işlere girişmeye lüzum yoktur.

Özet olarak şuna varmaktayız:

Bu işte on binlerce müstahsil zarara sokulmuş, gücendirilmiş ve kızdırılmıştır. Nüfusu iki milyonunu bulan koca bir bölgede Hükümetin tedbirsizlikleri herkesin gözü önüne serilmiştir.

Böylelikle Hükümetin bir dairesince yine Hükümet aleyhine fiilen yapılmış olan menfi propaganda düzinelerce muhalif gazetenin hergün düzinelerce makale yazarak yapabileceğinden çok üstündür.

Sümerbankla Ekonomi Bakanlığının bunu

yapmaya hakları yoktur. Hükümetle Kamutayın da onları böyle davranmakta serbest bırakmaya hakları yoktur.

Ancak maalesef bu yolda bir şey yapılamamaktadır ve hergün halk arasında itibardan ve güvenden kaybedilmektedir.

EKONOMİ BAKANİ F. SİRMEN (Rize)
— Arkadaşlar; Manisa Milletvekilinin pamuğa el koyma hakkındaki kararnamenin tatbikında müstahsil bölgelerde sızılırya meydan verildiği hakkındaki önergesini evvelce almıştım. Şimdi kendi ağızlarından bu önergeyi vermeğe saik olan sebepleri öğrenmiş bulunuyorum. İleri sürdükleri ve bahsettikleri hususları, yüksek heyetin sabrını suiistimal etmemek şartıyla telhis etmekle beraber meseleyi bütün açıklığıyla ve millet kürsüsünden bütün memleketin bileceği ve bilmesi lâzımgelen şekilde arz etmeğe çalışacağız.

Arkadaşlar, Türkiyemiz daha düne kadar pamuk mevzuunda büyük, kendi ölçüsünde büyük bir ihracat merkezidir. Fakat millî sanayiın ve memleket dahilî ihtiyacının günden güne gelişmesi ve artması tempo ile mütenasip olarak pamuk istihsalimiz gelişmemiştir. Bugün aşağı yukarı memleketin normal istihsalini, hemen hemen ona yakın bir miktarını memleket dahilinde istilâk eder vaziyete sokmuştur. Pamuğun ilk sıkıntı ve darlığını 1941 yılında duyduk. O zaman Cumhuriyet Hükümeti tıpkı bu sene olduğu gibi pamuğa el koyma kararını almıştı o tarihten sonra herhangi bir el koyma muamelesi yapılmamış, yalnız her sene, başlıca istihsal maddelerimizde olduğu gibi pamuk için de âzami satış fiyatı tesbiti ile iktifa edilmiştir.

Bütçe müzakereleri vesilesi ile ve diğer vesilelerle huzurunuzda arzetmiş olduğum gibi memleket dâhilinde pamuk istihlâki harpten evvelki vaziyete göre hemen bir mislini bulmuştur.

Kısaca rakamla ifade etmek lâzımgelirse, millî sanayi fabrikalarımızda 1927 de istihlâk 3 000 tondan ibaret iken 1938 de 22 000 tonu bulmuş ve bu gün içinde bulunduğumuz sene zarfında ise yalnız Devlet ve hususi şahıslar elindeki fabrikaların pamuk istihlâk miktarı 35 000 tonu bulmuştur. Bunun artışı takdir buyurunuz ki memleketin iktisadi gelişmesi ve mamûl madde bakımından kendi kendine mümkün olduğu kadar yeter hale gelmesi vaziyeti bakımından hepimize büyük ferah verici husustur.

Takdir buyurursunuz ki Hükümetiniz katî bir zaruret duymadıkça müstahsılı istihsal alanında ancak tenvir ve irşat eder ve istihsali arttırmak yolunda destekler. Müstahsılı ürküntüye sevk edecek ve istihsalin azalmasını mucip olacak herhangi bir tedbirden katî şekilde iktinap eder. Fakat yine takdir buyurursunuz ki memleketin yüksek ve hayati menfaatleri icabettirdiği takdirde müstahsılın elindeki mala da el kor, alır, ve arzettiğim gibi memleketin daha büyük ihtiyaçları karşılamak için bunları ihtiyaç erbabına tevzi eder, taksim eder.

Esasen Büyük Millet Meclisi Millî Korunma Kanununun sarîh hükümlerine göre bu yetkiyi Hükümetinize vermiştir. Hükümetiniz de, arzettiğim gibi, bu esaslı mülâhazaları daima gözönünde tutarak kendisine verilmiş olan bu salâhiyeti ancak zaruret olduğu zaman tatbik etmekte ve kullanmaktadır.

1945 senesinin ilkbaharına doğru ki bu son kararname çıkıncıya kadar pamuk satışı tamamen serbestti, memleket dâhilinde. Fabrikalardan pamuk bulamadıklarımı ve pamuksuzluktan dolayı çalışılmaz hale düşmek tehlikesiyle karşılaştıklarını haber aldık. Pamuklu mensucatın ve pamuk ipliğinin memleketin umumî ekonomik hayatındaki rolünü, ehemmiyetini takdir buyurursunuz. Bunun için bu mevzuda ayrıca söz söyleyecek değilim. Hükümetiniz ilk tedbir olarak 1945 senesinin Nisan aylarında elinde pamuk bulunduranların pamuklarını beyan etmeye davet etti. Bu kimselerin, bu şekilde beyanda bulunmakla beraber bu pamukları Devletin tesbit etmiş olduğu azamî satış fiyatları dâhilinde pamuk işliyen fabrikalara satabilme serbestisine de malik olduklarını aynı zamanda ilân ettik. Bu beyana davet üzerine hususi eşhasın ve şahsiyeti hükmiyeyi haiz müesseselerin ellerinde mevcut pamuk miktarının korkunç derecede az olduğu görüldü. Her sene yaptığımız gibi pamuk fiyatlarını tesbit etmezden önce Ticaret Tarım ve Ekonomi Bakanlıklarının salâhiyetli adamları ve teknisyenleri bölgeleri dolaşır ve istihsal vaziyetini tetkik ederler. Tahmin ederek bize getirdikleri donelere göre Hükümet azamî satış fiyatlarını tâyin eder ve alınması lâzımgelen diğer zaruri tedbirler varsa onlara da tevessül ederiz. İçinde bulunduğumuz sene zarfındaki hava şartlarını biliyorsunuz. Ekim, saha itibarıyla memleket ihtiyacını kar-

şılacak ve hatta onun üstünde pamuk verebilecek vaziyette idi. Fakat memleketimizin diğer zirai mahsullerini de büyük ölçüde vurmuş olan kuraklık pamuk mevzuunda da, mütehasıs arkadaşlarımızın bölgelerde etraflı tetkikler yaparak bize getirdikleri malûmata göre, memleketin dahili ihtiyacını karşılamaktan çok uzak olduğu neticesini bize gösterdi. Türkiye'nin arzettiğim gibi, yalnız fabrikalarında sarfettiği pamuk miktarı 35 bin tondur. Bunun haricinde yünlü ve idrofil fabrika, el büküm tezgah ve çıkırıklarda eğirdiği kısımlar ve diğer pamuk ihtiyacı gözönüne alınır ve bunlar da asgari tahminle 5 000 ton hesap edilirse, demek ki Türkiye'nin pamuk ihtiyacı 40 bin ton, yani 200 bin balyadan ibaret bulunuyor. Başlıca ve tamamen diyebileceğimiz istihsal bölgesi olan Ege ve Adana mıntakasında arkadaşlarımızın verdiği malûmata göre, Ege'de 40 - 45 bin balya ve Çukurova bölgesinde 125 000 balya raddesinde ve yekûn olarak 170 bin balya civarında idi. Şimdi rakamlarını arzettiğim gibi memleketin sırf dahili istihlâki 200 000 balyadır. Rekolte tahminleri, bu kuraklık devam ettiğine göre, katî tahmin belli olmadığı için bu sene ihtiyat payı koysak dahi arada sekiz, on bin tonluk yani 30 - 40 bin balya açık mevcuttur.

Hükümetiniz, pamuklunun memleketin ve halkın giyimi bakımından hayati ehemmiyetini ve iplik ve çıkırıkların pamuk ihtiyacı gözönüne alarak bu vaziyette hareketsiz duramazdı.

Manisa Milletvekillerinin işaret ettiği gibi, köylüleri ürkütecek veya pamuk ekiminden kendilerini bezdirecek herhangi bir tedbiri Hükümetiniz almamıştır, emelimiz, hedefimiz müstahsılı daima korumaktır. Bunu asla yapmamış olmakla beraber elkoyma kararı böyle bir mâna ve mahiyet alsa dahi şimdi kısaca arzettiğim hayati zaruretler dolayısıyla 1945 - 1946 yılı pamuk mahsulüne el koyma kararını Hükümetiniz almıştır.

Üzülerek şu noktayı da arz etmek isterim ki, Bilhissa Adana bölgesinde mütehasıs arkadaşlarımızın bize tahmin olarak ileri sürdükleri 125 bin balya pamuk dahi bugüne kadar elimize geçen ve alabildiğimiz malûmata göre maatteessüf tahakkuk etmemiş ve ancak 90 bin balya civarında kalmıştır. Bu gün memleketin dahili ihtiyacı bakımından açıkta kalan miktar 7 bin tonun çok üstüne çıkmıştır. Buna mukabil şükranla ve

memnuniyetle arz edeyim ki, Ege muntakasının istihsalı tahminimizin biraz üstünde bir rekolte ile neticelenmiş ve Ege muntakasındaki pamuk rekoltesinin biraz iyi olması ve pamuk evsafının güzel olması Adanada mâruz kaldığımız ve demin de üzülererek arzettiğim noksanlığı kısmen telâfiye yaramıştır. Bu açığı memleket istihsalının fazla olduğu senelerde ve ihraç maksadıyla Ticaret Bakanlığının emrinde bulunan pamuklarla karşılamakta ve Ticaret Bakanlığınca 7.500 ton pamuk almış bulunmaktayız. Bu sene Adana'da tahmin hilâfına çıkan açığı karşılamak için icabederse yeniden onların elindeki pamuğa müracaat mecburiyetinde kalacağız. Pamuk denince pamuğun nev'ini ve elimizdeki istoku da nazarı itibare almak lâzımdır. Çünkü yerli pamukların nev'i itibariyle, tohumları ve einsleri itibariyle arz ediyorum. Bu yerli pamukları bazı nevi işleri karşılamak üzere kullanılabilir. Fabrikalarımızın, hususi ve resmî fabrikaların esas bünyelerine ve fabrikaların imalât programlarına göre işlerin yapılabilmesi pamuklarımızın muhtelif nevilerine göre her birinden ihtiyacı karşılayıcı miktara sahip olmamız lâzımdır. Randıman bakımından yüksek olduğu için Tarım Bakanlığı bütün Adana muntakasını akala tohumu ile değiştirerek hepsini Akalaya çevirmiştir. Esasen istihsalının % 90 kadarı akala nevidendir. Bu bakımdan Ticaret Bakanlığının elindeki pamuklara müracaat ettiğimiz zaman daha ziyade akala nevinden olanlarla klavland nevelerinden olanlar bizim ihtiyacımıza cevap vermektedir.

Bir suali mukaddere cevap olsun diye bu istidradı yaptım.

Ticaret Bakanlığı elinde birikmiş pamuklar varken, ona dokunmayıp da niçin müstahsil elindeki pamuğu almıyız gibi bir mukadder sualin cevabını arzetmiş olmak için bunları söyledim.

Vaziyet böyle olunca düşündük. 45 - 46 senesi rekoltesine elkoymak bu sebeplerden zaruri idi. Bunu şimdi Manisa Milletvekilinin işaret ettiği gibi köylümüzün daima desteklemek istediğimiz ve himaye etmek istediğimiz vaziyetini asla sarsmayacak ve onu bu elkoyma kararı ile mütecessir etmiyecek şekil nedir? Bu şekli röyle tâyin ettik: Realitede serbest bırakıldığı zamanda hangi muntakada, hangi usul devam ediyorsa o usule göre müstahsilden pamuk alacağız. Böyle olunca karşımıza iki ayrı şekil çıktı. İçimizde bulunan

ve pamuk işinden anlıyan bir çok arkadaşlar bu işin teferruatını benden çok iyi bilirler.

Adanada vaziyeti şöyle görüyoruz: Pamuk müstahsılı pamuğu alıyor, çırçır fabrikasına götürüyor, çırçırlatıyor, çırçırlanmış pamuğu satıyor.

Ege muntakasında vaziyet tamamen bunun aksi. Pamuğu çekirdeği ile beraber fabrikaya veya tüccara satıyor.

Müstahsilden bu şekilde pamuğu alan çırçır fabrikatörleri kendi namlarına çırçıratarak ondan sonra pamuğu satıyorlar. Kendilerinin üzerinde hassasiyetle durduğu, Hükümetin durduğu ve hepimizin durduğu köylüyü alıştığı usuller ve itiyatlardan ayırmamak ve onu bir ayrı muameleden dolayı yadırgatmamak için âzami dikkat sarfettik. Ve kararımız şöyle çıkardı. Adana'da çırçırlanmış pamuğa el konmuştur. Çünkü çırçırlandıktan pamuk zaten onun sahibi hakikisi olan müstahsilin elinden çıkmamıştır. Binaenaleyh Adana'da tatbik ettiğimiz usul budur. İzmir'e gelince; İzmir'de arzettiğim gibi İzmir Milletvekilleri arkadaşlarımız ve ziraatçı arkadaşlarımızın tabiatıyla bildikleri gibi İzmir'de müstahsil pamuğu çırçırlandıktan çekirdeğiyle beraber satar ve fabrikatörler de bunu alır ve çırçırlatıp satar. Hattâ bendeniz bunu bütün teferruatını bilmiyorum. İzmir'e gittiğim zaman orada duydum. Çırçır fabrikatörleri pamuk müstahsili o şekilde kendilerine bağlamışlardır ki, daha pamuğu idrak etmeden köylüye avans vererek, onun ekimine de bir bakımdan yardım etmekle beraber onu pamuğunu kendisine ancak verebilir bir şekilde sım sıkı da bağlanmış bulunmamaktadırlar.

Şimdi biz bazılarının dediği ve gazetelerinde de bazılarının yazdıkları şekilde İzmir'in bu hususiyetini nazara alıp elkoyma kararını böyle çıkarmasaydık ne olurdu?

Bana öyle geliyor ki Manisa Milletvekillerinin üzerinde titredikleri ve şimdi Hükümetimizi, köylüyü himaye etmek değil, onu bu gibi işlerden soğutucu tedbirler aldığı yolunda iddia ettiği şekilde bir harekete hakikaten o zaman düşmüş olurduk.

Biz ancak çırçırlanmış pamuğa elkonmuştur deseydik bu sefer müstahsil, pamuk serbestçe satılmayacağına göre alıcı olarak karşımıza çıkan çırçır fabrikatörlerinden şu şekilde bir taz-

yika maruz kalabilirdi ve diyebilirdi ki; Hükümet senden aldığım pamuğa elkoymuştur, bunun evsafını nasıl tâyin edecek bilmem, bana şu fiyata verirsen alabilirim, diyebilirdi ve Hükümet te giftçiden tesbit edilmiş olan satış fiyatı altında bir fiyatla almasına mâni dahi olamazdı.

Biz arzettiğim şu iki ana esasa dayanarak Adana ve Ege bölgesinde bu usulü kabul ettik. Demek ki Adana'da çırçırlanmış olarak ki müstahsil namına çırçırlanmış pamuk aldık, Ege mıntakasında çırçırlanmamış çekirdekli pamuğu elkoymuştuk. Bunu yaptığımız zaman karşınıza çıkan vaziyet ne oldu? Tasavvur buyurunuz ki 35 - 40 bin ton arasında bulunan muazzam bir maddeyi kısa bir zamanda müstahsilden aldık, parasını zamanında ödemek, zamanında naklini temin etmek, çırçırлатmak ve en ufak zarara meydan vermemek muazzam bir iştir. Hükümet bu işin altına girerken herhangi bir arzu ve hevesle şu veya bu mülâhaza ile girmemiştir. Memleketin giyim ve dokuma ihtiyacını ve esasen bu alanda kifayetsiz vaziyette bulunan dokuma fabrikalarının pamuksuzluk yüzünden istihhsallerini eksiltmemek gibi memlekete şâmil endişeler bakımından bu yükün altına girmiştir. Neşrî ilân edildiği için bütün arkadaşlar kararnamenin hükümlerine muttalidirler. Bunun tatbıkı vazifesini Sümerbanka tevdi etmiş bulunuyoruz. Devlet kendisine kanunların verdiği salâhiyete istinaden bir elkoyma karar aldığı zaman Hükümet bu vazifeyi gördürecek bir organ arar. Elinde istihsal edilen pamuğun yarısının müstehlikli bulunan Sümerbank gibi bir müessesese vardır. Bu müessesenin teşkilâtı tazzuv etmiştir. Müstahsilden kendi ihtiyacı için şimdye kadar pamuk almakta ve bunu çırçırлатmaktadır. Bu gibi tesisata malik elde bir müessesese varken bundan gayri bir müesseseyi düşünmiyeceğimiz tabiidir. Bu vesile ile şu veya bu vesile ile Sümerbanka bir iş çıkarılması bahis mevzuu değildir. Arzettiğim gibi, bu işi yapmaya Devlet teşkilâtı içinde en salih müessesese olması bakımından Sümerbanka elkoma kararının tatbıkı vazifesi verilmiştir. Sümerbank bu kararı tatbik ederken kararname içinde gösterilen ana hatlar dâhilinde hareket edeceği tabiidir. Mercii olan Ekonomi Bakanlığından alacağı talimat dairesinde hareket edeceği de tabiidir. Bunun tatbik talimatnamesi Sümerbanka kararnamede tasrih edildiği şekilde verildi. O kararnamenin

Ekonomi Bakanlığına verdiği salâhiyete dayanarak pamuğun, nakliye, prese ve çırçırлатma ücretlerini tâyin ve ilân ettik. Ege mıntakasında rekolte Eylül ayı ortasından başlar. Bendeniz de gerek bu iş için ve gerek Garp linyitleri mıntakasında ve Garbi Anadolu'da bir tetkik gezisine çıkmıştım. İzmir'e gittiğim zaman zannedirim Eylülün 15 - 18 i idi, rekolte de 15 Eylülde başladığına göre henüz kararnamenin tatbıkına geçme vaziyeti yoktu, çünkü aynı zamanda pamuk daha tamamen Ege mıntakasında idrak edilmiş değildi. Bu esnada kararname neşrî ilân edilmiş, alâkalılar muttali olmuş bulunuyordu. İşin azameti malûm olduğu için İzmir'deki Parti binasında bütün fabrikatörleri, dokuma fabrikatörlerini, çırçır fabrikatörlerini ve mevcut müstahsilleri davet ettik. Bu toplantıda bu konuşmada kararnamenin tatbikatında Sümerbank tarafından alınmış olan tedbirlerin ne dereceye kadar kendilerini ilgilendirdiğini ve kuşağına kadar gelmiş olan şikâyetlerini izah etmelerini ve görüşlerini anlatmalarını istedim. Uzun boylu görüştük. Yalnız bir noktayı tetniğe taallük eden bir noktayı, benim yanımda bu mevzu aîd teknisyenlerim bulunmadığı için, halledemedim. Ben Uşak ve civarına gidip geldikten sonra yeniden sizinle beraber bu hususta alâkalı teknisyen arkadaşları da getirtir bir toplantı yaparım diyerek ayrıldım. Avdetimde ikinci bir toplantı yaptık. Bugün tatbik edilmekte olan şekli yani 7 Eylül kararını Sümerbank ve bunu tatbik edecek olan heyete tebliğ ettim ve tatbikat ve talimat dairesinde yürümektedir.

Aldığımız karar şu idi: Elkoyma kararı tatbik edilince ve İzmir'deki mevcut taamulü aynen muhafaza dolayısıyla köylüden çırçırlanmamış pamuğa elkoymuştuk. Bu pamuğun nerede ve ne şekilde ve kim tarafından çırçırlanacağı ve nasıl toplanacağı meselesi vardı. Bunun doğrudan doğruya Sümerbank tarafından toplanacağı veya onun yetkili kılacağı kimseler tarafından yapılacağı kararnamede sarahaten yazılıdır. O itibarla Sümerbanka alm bürosu alm için herkese vesika vermedi, mahdut ellere bıraktı. Bu, şikâyeti mucip oldu. Dinledik. Ondan sonra bilûmum çırçır fabrikatörlerinin ve herhangi bir suiistimali tevsik edilmemiş olmak kaydü şartıyla herkesin müstahsilden pamuk toplayabileceği ve bunun komisyonu olarak kabul ettiğimiz % 2 yi bizden alabileceğini ilân ettik, aynı za-

manda çiftçi ve toplayıcılar tarafından; şimdi Manisa Milletvekili tarafından tasrih edildiği gibi köylü tazyik edilerek hakiki evsaf dununda telâkki ettirilerek, az para vermek gibi bir şeyin meydana gelmemesi için orada, geçtiğim yerlerde valilere, kaymakamlara talimat verdim. Verdiğim talimatta; nerede bir müstahsil, benim pamuğum birinci iken bana ikinci veriyor diye bir şikâyet vâkı olduğu takdirde derhal Sümerbank ekibi oraya gidecek ve mübayaaya yapacaktır. Bu toplantılarda müstahsil ve mebus arkadaşlarımız da vardı. Verdiğimiz bu karar, köylüyü temamiyle emniyet altında bulundurmıştır.

Çırçır fabrikatörleri, bu kararı verdiğimiz zaman mutazzarlar olacaklarını söylemişlerdir. Dediler ki, biz köylülere avans veririz, köylü bize borçludur, bu suretle köylü borcunu yerine getiremeyebilir, ben o zaman köylüden alacağımı nasıl alacağım. Biz de dedik ki, siz eğer münasebetlerinizi eski şekilde idame ettirmek istiyorsanız şüphesiz ki, köylüler pamuklarını size vereceklerdir. Şayet başkalarına verecek olurlarsa çırçırлатmak için yine size gelecektir, binaenaleyh, sizin hakkınızın kaybolma vaziyeti yoktur dedim. Ve nitekim bugüne kadar böyle bir şikâyet, çırçır fabrikatörlerinin müstahsile verdiği avansı geri alamamak gibi bir vaziyet bu elkoyma dolayısıyla bana gelmiş değildir.

Sonra, çırçır fabrikatörlerinin ikinci istedikleri şu idi: diyorlardı ki, biz Ege mmtakasının muhtelif bölgelerine dağılmış elli küsur fabrikayız. Kimimiz şu nevi işle, kimimiz bu nevi işler kimimizin büyüklüğü şudur. Kendi bölgemizde kendimize ait pamuğu getiren müstahsili temin etmiş bulunuyoruz. Bu elkoyma kararı ile bize eski ölçüde iş gelip gelmeyeceğine hakim olmak vaziyetinde değiliz, bilmiyoruz.

Sonra, dediler ki, Sümerbankın elinde savcın makineleri vardır, tarımın elindeki makineleri de almıştır, bunu da İzmir'de Turyağ Fabrikasında kurmuştur. Bunların kapasitesi büyük olduğuna göre bizim çırçır fabrikalarımıza cüzi pamuk isabet edebilir, biz bundan mutazzar oluruz, bunun çaresini bulmak lâzımdır. Bu iddialarında bir dereceye kadar haklı idiler. Kurulmuş bir teşkilât ve tesisat alınan ve zaruretler dolayısıyla bir defaya mahsus alınıp bu şart ve zaruretler gelecek sene devam etmiyecekse tabiatıyla kendiliğinden böyle bir karar alınmayacağına göre onları eski vaziyetten değişik

vaziyette bırakmak doğru değildir. Diğer taraftan pamuklarımızın hepsinin akalaya dönmüş olması ve akala pamuklarının elyafının muhafazası ve mukavemetiyle daha temiz çıkması için savcın makinelerinde çırçırlanması daha muvafık ve daha doğru idi. Memlekette pamuk ihtiyaca yetmezken elimizdeki mevcut pamuğun en rıdmanlı ve en iyi bir şekilde çırçırlanması mümkün iken elimizde mevcut olandan âzami şekilde istifade etmek lâzımdı. Baktık rekolte tahminen 40 - 45 bin balyadır. Mevcut makinelerin işleme kabiliyeti zannediyorum 34 bin balyadır. Geriye pek cüzi bir miktar kalıyor.

Yalnız geriye kalan bu miktar çırçır fabrikalarına bırakılırsa, o kadar cüzi bir şeydir ki bunların çalışma imkânları olmayacağını gördük ve kendilerine geçen sene çalıştıklarının 1/3 ü ölçüsünde çalışma imkânlarını daima vereceğimizi ve savcın makinalarının çalışma kabiliyeti bunun üzerinde olsa dahi onları kısmen az çalıştırarak, mevcut müesses fabrikaların dediğim şekilde çalışmalarını sağlayacağımızı kendilerine tebliğ ettik. Buna mukabil yine eksik çalışmadan mütevellit presleme ve çırçırлатma ücretini serbest bıraktığımız takdirde ellerinde çok iş olmadığından aralarında büyük bir rakabet olacağı ve ücretlerin asgariye düşerek hakikaten bunların belki de zarara gireceklerini düşündük. Ve çırçırлатma için tesbit edilmiş olan âzami ücretin her birine seyyanen verileceğini de tebliğ ettik.

Bu alınmış olan iki tedbirle kendilerinin tatmin edilmiş olduğunu çırçır fabrikatörleri bana bildirdiler.

Vaktinizi suiistimal etmezsem gerek müstahsilden gerekse çırçır fabrikatörlerinden aldığımız ve neticenin doğru ve kendileri için eski vaziyetten daha iyi neticeler verdiğini bize bildiren ve Bakanlığa Sümerbanka gelen elimde telgraflar vardır. Manisa Milletvekiline gelen telgraf gibi bir tane değil fazla. Belki kendilerine de fazla telgraf gelmiştir amma burada bir tanesini okudular.

Bu telgraflar aynen demektedir ki:

Ekonomi Bakanlığına

Tepenköy, imza: Tepenköykapu Pamuk Fabrikası sahibi Süleyman;

606 numaralı karar gereğince fabrikama verilen 1/3 nispetindeki işletme hakkı ile işe başlıyorum. Verilen işleme bedeli geçen seneki kâ-

rimıza yakın olduğuna göre fabrikalarımızı az işletmemize rağmen zarardan vikaye edildiğinden dolayı çırçır fabrikacısı sıfatıyla teşekkürlerimi arz ederim.

Salihli'den aldığımız telgrafı da okuyayım, aynı yerden kendilerine de gelmiş.

Sümerbankın müstahsıldan yaptığı mubayaa ile istihsal bölgesindeki çiftçilerin memnuniyetinden ve hâsil olan ferahlıktan dolayı teşekkürlerimizi arz ederiz.

Asım Gediz Salih Türkoğlu Ali vesaire

Bunun gibi elimde telgraflar var. Vaktinizi kayıp etmemek için okumuyorum. Gerek Bakanlığa ve gerek Sümerbanka bu şekilde telgraflar gelmiştir. Bu işin tatbikiyle doğrudan doğruya mükellef kılınmış olan dokuma müessesesine ve İzmir'deki alım müessesesine gelmiş olan telgraflar da vardır. Hülâsa etmek lâzımgelirse; elkoyma memleketimizin yüksek menafii ve binnetice memleketin pamukluya olan fevkalâde ihtiyacını âzami ölçüde himaye etmek ve az bir rekolte vaziyeti dolayısıyla da bizzarure ittihaz edilmiş karardır. Bunun tatbikinde müstahsılı tamamen himaye etmiş haldeyiz. Alım salâhiyetini tanıdığımız adamların müstahsıldan pamuğun evsafı düşük diyerek veya başka suretlerle tazyik ederek kendisinin malını satamaz duruma girdikleri anda derhal alım ekibimizi gönderdiğimiz için mutazarrır olmuş değildir.

Çırçır fabrikalarına gelince; takdir buyursunuz ki, bir memlekette istihsal edilen pamuğu çırçırılama için teknik ve randıman itibariyle daha üstün tesisler varken, dar zamanlarda evleviyetle, ve dar olmaları zamanlarda ise evsafı en uygun ve en iyi çırçırılanacak olanlara pamukları çırçırılarak ve ondan sonra diğer müesseselere gitmek lâzım olduğu için Ekonomi Bakanlığı da bu yola gitmiştir. Böyle bir vaziyetle karşı karşıya kolmuş olan çırçırıcıların zarara duçar olmamaları ve aralarında yapacakları rekabet dolayısıyla birbirlerini yıkıcı vaziyete düşürmemeleri için, dedik ki, çırçırılama için âzami imkânı kendilerine verelim. Nitekim yukarıda arzettiğim şekilde onları da tatmin ettik.

Binaenaleyh, gerek fabrikalar bakımından, gerek müstahsıl bakımından bu kararnamenin tatbiki dolayısıyla husule gelmiş bir zarar olduğuna Bakanlığımız ve teşkilâtımız kaani değildir. Bakanlığımıza ve teşkilâtımıza, kararnamenin

tatbikından beri yani 2 aya yakın bir zaman zarfında doğrudan doğruya alâkalı taraftan gelmiş bir şikâyet mevcut değildir. Şikâyetler vardır, bazı gazete sütunlarında görmekteyiz. İlk defada şimdi Manisa Milletvekilinin önergesinden muttali olmaktadır.

Arkadaşlarıma sözlerimi bitirmeden evvel şu noktayı arzetmek isterim ki, Ege mntakasında arzettiğim gibi istihsal edilmiş bugünkü rekolte vaziyeti kilo itibariyle 25 milyonu bulmuştur. Rekolte bu iken ve kendilerinin de işaret ettiği gibi toplama Eylül ayının 18 inde başladığına göre bugün Kasımın 23 üdür. Demek ki, iki ay beş gün olmuştur. Arzedeceğim rakamlar bu ayın yirmisine kadar olan son vaziyettir. Bu vaziyete göre 25 milyon kilogram tutan Ege mntakası pamuk rekoltesinden 22 milyon 306 bin kilosu alınmış, avansları verilmiş, ya Devlet fabrikalarına veyahut çırçıl fabrikalarına veyahut muntazam ve mazbut depolara teslim edilmiş bulunan miktardır. Bakiye üç milyon kiloya yakın bir pamuktur ki, bunlar da ya henüz toplayıcı taraftan toplanıp bize arz edilmemiş veyahut müstahsil taraftan satışa arz edilmemiş olan miktardır.

Pamuk ziraatından anlıyan arkadaşlar, bilirler ki, serbest devirde, pamuğun satışının tamamen serbest olduğu zamanlarda böyle iki ay gibi bir zamanda müstahsılın pamuğunu tamamen bunu istihsal edici müesseselere satıp nakde çevirdiği vâkı değildir. Hükümetiniz bu büyük kararı verdiği zaman pamuk ziraati müstahsılının memleket ekonomisindeki büyük mevkiini gözönünde tutarak her çareye başvurmuş ve bu büyük işi başarabilmek için gerekli her türlü malî tedbirleri ve en ufak bir sızalıya meydan vermemek için bütün diğer tedbirleri almıştır.

Arzettiğim gibi Bakanlığımıza ait alâkalılarından resmî herhangi bir şikâyet mevcut değildir. Bu kadar kısa zamanda bu neticeyi almayı, ben-deniz öyle tahmin ediyorum ki, Yüksek Heyet, şimdiye kadar hususi ve serbest bırakıldığı zamandaki umumî gidişatı ve işin azametini bir-an düşünmek zahmetinde bulunursa, yapılmış olan işlerden dolayı teşkilâtın muvaffakiyetini kabul edecektir kanaatindeyim.

Mâruzatım bundan ibarettir.

H. BAYUR (Manisa) — Ekonomi Bakanının sözleri beni tatmin etmiştir dersem doğru söylemiş olmam.

Umumiyetle benim tasrih ettiğim noktalar üzerinde durmamışlardır.

Bir defa ben dedim ki, lâzımgelenlerle danışılmamıştır. Dediler ki; şu, şu bakanlıklara danışıldı. Doğru. Fakat mahalline danışılmadı. Danıştığı kimseler buradaki teşkilâttir. Valilerin haberi yoktur, müstahsil bölgelerin haberi yoktur, Ticaret ve Ziraat Odalarının haberi yoktur. Bunu ben bir eksik olarak gördüm. Bunları da tam olarak yapacaklardı.

Şimdi asıl mühim meseleye geliyorum.

Bu kararnamenin zararı veya kârı olması üzerinde dolayısıyla durdum. Bir kararname, bir karar haklı olabilir, haksız olabilir. Amma alındıktan sonra tedbirler tam alınmalıdır. Bu bakımdan mutlak kusur edilmiştir. Bu kusurlar dolayısıyla bu kararnameden beklenen kâr, zarara çevrilmiştir. Benim iddiam budur ve bu gayet sarihtir.

Üç defa mubayaa kesilmiştir. Bunu inkâr etmediler. Yalnız birincisi için dediler ki, zaten tamam olarak iş başlamamıştı.

Turfanda yetiştiren, paraya mühtaç olanlar malını şehire getirmiş, alıcı bulamamıştır. Bu ne demektir? Bir köylü üç beş eşeğinin üzerine pamuk yüklüyor, 8 - 10 saatlık köyünden kalkıp pazara getiriyor, eskiden olsaydı bunu kapışarlardı, halbuki şimdi alıcı bulamıyor, tekrar gerisin geriye mi götürsün? Bunu yapamaz. Tabii orada 5 - 10 kuruş eksikliğine satıyor. Fakat bu muamele on binlerce tonluk bir mahsul üzerinde yapılıyor. İş tesadüfe bağlıdır, kimse tam hesap edemez. Amma mübayaa kaç gün durmuş ve kaç gün yapılmışsa ona nispet yapılır, durgun günlerde müstahsil beş on kuruş ucuza satmıştır ve o ölçüde ziyan etmiştir. Yanlış eksik tedbirler yüzünden şüphelenmekte haklıyız, hattâ şüphelenmek vazifemizdir, çünkü köylü, pamuğunu getiriyor, dolaşüyor alan olmayınca geriye götürüyor ve ucuza satıyor. Dolayısıyla müstahsilden hepsi alınmıştır demek yetmez; alınmıştır amma bir kısmı böyle ucuza alınmıştır.

İkincisi Sayın Bakan dedi ki; biz her yerdeki adet ve usulü muhafaza ettik. Ege'de zahiri adet ve usul muhafaza edilmiştir. Ege'de kimse randıman üzerinden pamuk satmayı bilmez. Esasen randımanı bir çok kimseler, küçük yerlerde tesbit edemezler. Onun bir çok şartları var. Ben onlara karışmıyacağım. Fa-

kat köylünün bir şehre getirmiş olduğu pamuğu bu randımana göre iki, üç kuruş daha ucuza satıyor. Toplayıcı, bunun en aşağı en düşük randımana göre alıyor, iş böyledir. Toplayıcı öyle almağa mecburdur. Çünkü İzmir'de veya Nazilli'deki fabrikada ne randıman elde edilecektir, bunu bilemez. Dolayısı ile kilosu daima 2 - 3 kuruş eksikçe almıyor. 10 000 lerce ton mahsulün her kilosunda 2 - 3 kuruş farkı düşününüz ne eder? Bu köylüden çıkmıştır. Müstahsilden çıkmıştır. Bakan bunu inkâr etmiyor.

Sonra benim söylediklerim; şunun, bunun iddiası değildir. Her gün günde 50 - 100 - 200 kişinin Halkevlerinde, şurada ve burada toplanılarda bağıra, bağıra yüzümüze söylenen şeyleridir. Bunu bütün bölge bilir.

Şimdi başka bir şey var. Bir tedbir musip veya gayrimusip olabilir, ancak karar şekline girince bir defa icabatı düşünülmelidir. Herkes bilir yahut bu işe girince bilmesi gerekir ki prese edilmiş pamukla prese edilmemiş pamuk arasında büyük fark vardır. Pamuk prese edildi mi, baskı altına girdi mi 3 - 4 misli uflar. Yine bilmek lâzımdır ki eskiden prese edilmiş pamuk için lâzımgelen vagonun ancak 3 - 4 misli ile prese edilmemiş pamuğun nakli kabul olabilir. Fakat bu sefer bunlar temin edilmiştir. Dolayısıyla tıkanma olmuştur.

Herkes bilir ki, bu kadar büyük hacimdeki pamuklar depoları daha çabuk doldurur, 3 - 4 defa fazla. Binaenaleyh depolar dolmuştur. Yine bilmek lâzımdır ki, bu toplayıcıların sermayesi namütenahi değildir on binlerce tonu para almadan toplayacak vaziyette değildirler. Para ları geciktirilmiştir. Bunu halkevlerinde söylemişlerdir, tüccarlar söylemiştir. O zaman mübayaa durmuştur tekrar mübayaya başlamak için zaman geçiyor. Bu zaman içinde de köylü pamuğu şuraya buraya atıyor ve ucuza satıyor. Bunlara yazıktır.

Ben demedim ki, Sümerbank yapmı veya yapmasın. Bana ne ve kime ne. Memleket içinde kimseyi alâkadar etmez yeter ki, dürüst iş yapılsın. Dürüst iş yapılmamıştır. Müstahsil aleyhine azimkârlar vardır.

Ben demedim ki, köylü tazyık altındadır. Bilâkis köylü aman satayım diyor. Ve bu sene gayet ağır bir senedir. Çünkü sene kurak gitmiştir, başka bakımdan da zarardadır, köylünün üzümü de ucuza satılmıştır. İstihsal masrafını korumu-

yacak kadar üzüm ucuza satılmıştır. Binaenaleyh müstahsıl bu sene daha muhtaçtır. Amma taz-yık yok, hâşa, bilâkis istiskal var, malına alıcı bulamama derdi var.

Şimdi Bay Fuad Sirmen dediler ki, fabrika-tör de memnun, müstahsıl de memnun. Biz seçim bölgemizde bir iki bin kişi temas ettik. Memnun olan bir kişiye rast gelmedik. Belki pamuğu 5-10 kuruş ucuza toplayan olmuşsa o memnun olmuş-tur. Fakat bir kişi çıksında desinki biz halkı memnun gördük. Hayır diyemezler. Fakat iki telgraf okudular; her halde en muvafıkını oku-dular. Okudukları telgrafda fabrikatör ne di-yor; ben üçte bir işledim amma tam işlemişim gibi ücret verdiler. Ben bunu ekonomikman an-lamam. Tabii bu adam minnettardır. Beni her-gün çalıştıracagınız haftada iki defa çalıştırın ve haftalığımı tam verin... Bu ekonomik tedbir manasına mı gelir. Sonra Salihli'den Bakanlığa «Ferahlık» diye telgraf gelmiş. O telgraf gayet bârizdir. Müstahsıl 8 - 10 gün malını sata-mamıştır, ucuza satamamıştır, sıkıntı içinde kalmıştır ve nihayet biraz satınca, satın al-ma başlayınca minnet duymuştur. Kararna-medem tam bir ay bir gün sonra komisyon teşkil edildi ve bu ferahlama ancak o zaman oldu. Bunun üzerine Bakana telgraf çekil-miştir. Bu sıkıntıdan sonra olan bir ferah-lıktır. Tabii o vakit bir müddet için ferahlık duyuldu. Amma ne kadar? Mubayaa üç defa kesilmiştir.

Yine ısrar ediyorum, yapılan tesir menfidir, müstahsıl ve köylü zarar görmüştür, bu cihet-leri kimse tekzip edemez. Binlerce kişinin ifa-desidir. Memurların, parti reislerini ve beledi-ye reislerinin, herkesin önünde binlerce kişinin ifadesidir. Her vatandaşa sorduğumuz zaman ucuza satılmıştır, cevabını aldık.

Randıman usulü; bu ne demek? Verim de-seler ne olur? Randımandan köylü ne anlar. Bu-nu aydını da bilemez. Benim bunları söylemek-ten maksadım bir daha bu gibi kararlar veril-medem evvel iyi düşünülmalıdır. Bunları sü-kûla geçiştirirsek Devlet makamları laubali oluyor. Karar verildikten 10 - 15 gün sonra toplantı yaptıklarını söylüyorlar. Orada bir çok itirazları kaydediyorlar. Bunları evvelden düşünseydi de evvelden bir toplantı yapılarak fikirleri alınsaydı daha iyi olmaz mı idi? Niçin bu ihmal yüzünden bir fert dahi zarar etsin.

Bunu evvelâ yapacaktır; düşünecekti, demir-yolunu düşünecekti, onlarla anlaşacaktır, depo işini düşünecekti, şunu düşünecekti, bunu dü-şünecekti. Bunların hiçbirisini düşünmemiştir. Hiçbir şey değişmemiş gibi devralınmıştır. Hal-buki her şey değişmiştir. Bir çok ikisi bu yüz-den zarara girmiştir.

BAŞKAN — Efendim, sözlü soru önergesi okundu. Sonra soru sahibi önergesini açıkladı. Ba-kan da lâzımgelen cevabı verdi. Ondan sonra, İçtüzüğe göre, son söz Milletvekilinin olduğu için soru sahibi tekrar söz söylemiştir. Bakanın hiç söyleyeceği yoksa ruznameye geçmek lâzım-gelir, İçtüzüğe göre.

EKONOMİ BAKANI F. SİRMEN (Rize) — Müsaade ederseniz cevapsız kalmamak için arz edeyim:

Arkadaşlar, vaktinizi suiistimal etmek iste-mem. Fakat sayın Manisa Milletvekili mâruza-tının kendilerini tatmin etmemiş olduğunu söy-lediler ve arzettiğim bazı hususların kendilerinin dolıştıkları zaman aldıkları intibaa uymadığını söylediler.

Binnetice, ilk söyledikleri gibi, bu karar, tat-bik etme şekli itibariyle, müstahsıl için zararlı olmuştur dediler, Müstahsıl için zararlı olmadı-ğını kısaca tekrar arz etmek isterim.

Arkadaşlar, diyorlar ki, mubayaa kesilmiş, yahut mubayaa başlamamış, ondan sonra yeni-den mubayaa başladığında müstahsıl ferahlık duymuş ve bunun sevinci içinde Bakana teşekkür etmiştir. Müstahsıl, bu kadar hassas ve bu kadar hakkını aramasını ve teşekkür etmesini bildiği ve nereye müracaat edeceğini de bildiği halde taz-yık edilmiş olduğu vakit, sıkıntıya düştüğü zaman neye Ekonomi Bakanlığına müracaat et-memiştir.

H. BAYUR (Manisa) — Bize söylüyorlar.

EKONOMİ BAKANI F. SİRMEN (Devam-la) — Sizlere söyleyebilirler. Bakanlığa da söy-lemeleri lâzımdı. Nasıl ki siz buyuruyorsunuz, Ekonomi Bakanlığına teşekkür etmişlerdir.

Fakat buyurduğunuz şekilden başka türlü Ekonomi Bakanına gelmişler varmıdır bilmiyo-rum diyorsunuz ve ifade buyurduğunuz şekilde be-nim mâruzatıma inanmamış bir adam tavriyle konuşuyorsunuz. Bilmukabele müsaade buyuru-nuz da, zatı âlinize de belki başka türlü yani memnuniyet ifade eden gelmiş telgraflar da

vardır diyebileyim, müsaade buyurunuz da ben de bilmukabele hakkımı kullanabileyim.

Şimdi arkadaşlar, bu sene kuraklık oldu, muhtelif bölgelerde ziraat erbabı vatandaşlarımız zarardide odu. Biz Ege bölgesi için Adana'nın fevkinde dahi haklı olan ve fakat şimdiye kadar ihkak edilmemiş olan bir vaziyeti yaptık.

Biliyorsunuz ki, yağ vaziyeti dolayısıyla ve memleketin zeytinyağı ihtiyacı bakımından pamuk yağının da bir mevki olduğunu Hükümet düşünmüş ve elkoymuştur. Buna çığit derler. Geçen sene 14 kuruşt, bu sene 18 e çıktı. Bir kilo pamukta aşağı yukarı bir kilo çığit bulunduğuna göre ve beş kuruş bir fiyat farkı olduğuna göre pamuk fiyatını sabit tutunca biz Ege bölgesindeki çığit fiyatını artırmak suretiyle müstahsıla ayrıca beş kuruş fazla vermiş oluyoruz. Binaenaleyh müstahsılı içinde bulunduğu durumda mümkün olabildiği kadar himaye için hükümet bütün tedbir ve hassasiyetini kullanmıştır.

Mubayaa ekipler; Sümerbank mubayaanın bir safhasında bir veya iki kerre mubayaayı durdurmuştur. Benim de bir şikyet olarak kulağıma gelmiş değildir. Şimdi arkadaşşımdan öğrendim. Muhtelif yerlere ekipler gönderiyoruz, fakat bütün müstahsıl köylere göndermek imkânına malik değiliz. Elkoyma kararı alınmadan evvel zaten müstahsıl kendine alıp satar dedikleri taziyık var idi ise serbest zamanda da vardı demektir. Elkoymadaki vaziyet; alma salâhiyetini verdiğimiz hususi eşhasın resmî fiyat altına bir alma işi için müstahsılı tazyık varsa onu kaldırmak lâzımdır ve onun kalkmasını temin içindir. Müstahsılı tazyık vaziyeti varsa alım müdahalesi yapsın, aynı zamanda da kendi fabrikalarımızın ihtiyacını % 2 komisyon vermeden kendiliğinden temin etsin deye bu yapıldı.

Alım durdurulmuştur demek, hususi, pamuk toplama salâhiyeti verdiğimiz adamların da müstahsıldan alması durdurulmuştur demek değildir.

Binaenaleyh müstahsılı herhangi bir bakımdan tedbirsizlik, dikkatsizlik, karar alınırken her tarafın düşünülmemesi gibi bir vaziyet ortada yoktur.

Sonra arkadaşların bilirler ki biz 3-4 ay evvelinden pamuğa elkoyma kararını veremeyiz. Zaten bu doğru da değildir. Çünkü Türkiyenin ziraatı ileri ve teknik bir ziraat değildir. Sulama

işlerine lâzım gelen genişliği verdiğimiz zaman ancak teknik ziraat olabilir. Şimdiki halde biraz da tabiata bağlıdır. Son zamanlarda biraz kuraklık olmasaydı elkoyma kararına lüzum olmayacaktı. Elkoyma kararının tek mesnedi rekoltenin düşüklüğü olduğuna göre Hükümet bu hususta katî kanaata varmadıkça bu kararı nasıl verebilirdi? Elkomaya gidilebilir mi idi ben, üç ay, altı ay, bir sene evvelden elkoyacağım diyebilir mi idim? Bana tam kanaat, ne zaman gelirse ve rekoltenin ihtiyacı karşılamaz bir halde olduğu anlaşılırsa ben o zaman elkorum ben bunu daha evvel yapsaydım, işte o zaman Manisa Milletvekili bihakkın şu ifadelerde bulunurdu: Pamuğun idrakine çok zaman var, ekim saha itibariyle müsait bunun rekoltesinin ne olacağı belli olmadan niçin elkoma kararı verdin derdi.

Sonra pamuğu fiilen alıcısı tıpkı Çırçır Fabrikatörü gibi, mahallinde benim teşkilâtım ve adamım vardır. Türkiyenin tam istihlâk ve sarfının yarısını yapan Devlet müesseseleridir. Binaenaleyh köylü nedir, nasıl satar, kim kime satar, komüsyonculuk nedir? Bu Devlet teşkilâtının bilmediği işler değildir.

Buyurdukları gibi daha evvelden, şartlar tahakkuk etmeden kongreler toplamak falan doğru değildir. Bendeniz katî zaruret hissettiğim zaman istişareye kendim koşmaktayım. Söylemediğini hissettiğim hususi eşhası söyletmeye de gayret etmekteyim. Fakat zaruret olmayınca şunu bunu toplamayı ve kongre yapmayı doğru bulmam. Hulâsa müstahsılı himaye etmemek vaziyeti asla mevzuubahis değildir.

Nakliyeye gelince : Çırçırladığımız pamuk malûmu âliniz ikiye ayrılır. Pamuğu bir tarafa, çekirdeği de bir tarafa gider. Kendisi de fabkacılarla konuşmuş tetkik etmiş bilmeleri lâzımdır.

Pereseye gelince : Hacım bakımından bittabi ufalıyor. Fakat toplayıcı fabrikalar zaten daha ziyade kendi mntakalarından toplarlar ve bunları kendileri alırlar ve işlerler, işlenmeyenler için de çırçır fabrikalarından istifade ettik, depo gibi kira vererek istifade ettik, yağmurdan vesaireden kurtarmak için teşebbüs aldık. Hatta üçte biri kendi fabrikasında işletmeyi göze alamıyanların kendi hakkını diğer bir fabrikaya devredip işletmesine yüzde yüze çıkarmak imkânında vermişizdir. Hattâ müteaddit fabrikası

olanlarda vardır. Binaenaleyh bu gibilerin bir zarara uğradığı intibamı ben almamışmdır. Kararın aslında ve tatbikında zarar veren kısım olduğu halde şikâyet edilmez bunu kabul edemem. Türk milletinin uyanıklığı, Türk milletinin millî murakabedeki titizliği buna mânidir. Hiç kimse 1945 senesinde haksız bir muameleye mâruz kalırda sesini çıkarmadan durmamıştır ve durmaz. Bir Türk vatandaşı zarara düşer edilmiş te alâkadâr olan en salâhiyetli makama müracaat etmiyor. Yalnız şurada burada söylüyor şeklini kabul etmiyoruz. Bunu Türk milleti hakkını aramasını bilmiyor şeklinde kabul etmek lâzımdır ki, buna Yüksek Heyetiniz de inanamaz ve bu doğru olamaz.

H. BAYUR (Manisa) — Bir iki kelime ile bazı noktaları aydınlatacağım:

Bay Fuad Sirmen diyor ki, kimse zarardide olmamıştır. 3 defa mubayaa kesilmiştir. Bu kesinti devrelerinde satan mustahsil ucuza satmıştır. Nasıl zarardide olmasın? Bütün pamukar düşük evsafli imiş gibi almıştır. Köylü randımandan ne anlar, tüccar randımandan ne anlar? Binaenaleyh hepsi en düşük randımandan imiş gibi almıştır. Bu yüzden de müstahsil zarar görmüştür.

Şimdi yeni söylendiği bir iki noktaya cevap vereyim: Bu yıl çekirdeği daha pahalı satın aldık dediler. Normal almsaydı da kesintiler olmasaydı ve köylü pamuğunu normal satabilmiş olsaydı dahi gene zarar ederdi. Çünkü bu yıl pamuk geçen senekinden daha ucuza alınmıştır. Mubayaada köylü için kâr değil, zarar vardır. Bir çok aksaklık olduğu için en düşük randıman üzerinden pamuk alındığı için ve saire zarar çok daha büyüktür.

Sonra geçen yılla bu yıl arasında bariz bir fark var ki Bay Fuad Sirmen bunu bilmemezlikten geliyor. Geçen yıl mustahsil serbestti, kime isterse pamuğunu satardı ve pamuğu kapışılırdı. Bu sene ise yalnız tek alıcı vardır o da Sümerbanktır, ve ondan vazife alanlardır. Nettekim Salihli'den gelen telgrafi okudum. Sümerbank ekipleri alımı kesti diyor. Yani tek alıcı

vardır. Onun için köylü aman alın diye rica edirdi.

İstisareler ve saire hakkındaki buyurduklarına ben iştirak edemem. İstisareyi 18 Eylülde yapıyor. Halbuki 7 Eylülde kararname çıkmıştır. İstisareyi ondan evvel yapmalı idi. Halbuki 18 Eylülde yani 11 gün sonra yapmıştır.

Bir de nakliye işi üzerinde biraz durmak istiyorum. Yersel fabrikalar geçen senekinin üçte birini işlemek hakkını aldılar. Bir çokları işlemediler. Bu sene Devlet demiryolları presse olmayarak yani normal hacimden üç dört defa daha fazla yük taşımışlardır. Normal hacimde yüklenen pamuklar istihsalin üste birinden çok azdır. Üçte ikisinden epeyce fazla bir miktar kocaman hacimde yüklenmiştir, bu şekilde vağonlar tıkanmıştır, sonra bu şekilde pamuk cabuk tutuşur, dolayısıyla 15 nci vağondan itibaren bağlanabilmektedir, yani öyle bir karışıklık ki sormayın, bunlar da ayrıca birer aksaklık yapmıştır.

Ben halkın şikâyetçi olduğunda musırrım. Bütün bölgeyi bilirim, kendilerinden iyi bilirim.

Ancak bir şey daha var, ben kahvede falan konuşmadım. Benim söylediklerim, Halkevlerinde ve parti binalarında bizi görmek için gelen kimselerin yaptıkları şikâyetlerdir. Kahvede falan ne münasebet.

Benim istediğim şudur: Desinler ki, bu sene bize ders olmuştur, artık bundan sonra her şeyin şu ve bu teferruatını iyi düşüneceğiz ve elden geldiği kadar iyi yapacağız. Bugünkü sorunda başka bir maksadım yoktur. Bunu herkesin önünde ve halkın önünde tebarüz ettirmek ve her şeyi teferruatıyla düşünmeğe ve bilenlerine danışmaya manen olsun icbar etmek için yapmışmdır. Başka hiç bir şey aradığım yoktur.

BAŞKAN — Sözlü soru konuşması bitmiştir. Gündemde başka bir şey yoktur.

Pazartesi günü toplanılmak üzere oturuma son veriyorum.

Kapanma saati : 16,20